

Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
Кафедра струнно-смичкових інструментів

«ПОГОДЖУЮ»

Гарант освітньо-професійної програми, доцент

Я. ОЛЕКСІВ

" 25 " червня 2021 року

«ПОГОДЖУЮ»

Декан факультету оркестрових інструментів, доцент

Т. ЛАЗУРКЕВИЧ

" 25 " червня 2021 року

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи, професор

М. КУШНІР

25 червня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГРИ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво»
Профілізація	«Віолончель»
Статус	Обов'язкова компонента циклу дисциплін фахової професійно-практичної підготовки (ОК 3.2.9)
Загальний обсяг	6 кредитів ЄКТС (180 годин)
Форма підсумкового контролю	Екзамен
Термін викладання	1,2 семестри
Факультет	Оркестрових інструментів
Форма навчання	Денна

Львів 2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика» для профілізації «віолончель» з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» оновлена відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою Радою ЛНМА імені М. В. Лисенка від 26 травня 2021 року (Протокол № 1).

Розробник:

ЛАНЮК Юрій Євгенович – завідувач кафедри струнно-смичкових інструментів, професор

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання гри» (віолончель) затверджена на засіданні кафедри струнно-смичкових інструментів

від ”_17_” _червня___ 2021 р., протокол № _11_.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика навчання гри для профілізації «віолончель» – профілююча фахова дисципліна, котра об'єднує, узагальнює, обґрунтовує виконавську, психолого-теоретичну підготовку майбутніх музикантів-виконавців, педагогів у цій галузі мистецтва.

Методика є теоретичною базою у становленні інструменталіста-виконавця а також майбутнього викладача з фаху «віолончельне виконавське мистецтво». Будучи зв'язана з аналізом еволюції віолончельної педагогіки, методика є складовою частиною комплексу «Історія та теорія виконавського мистецтва».

Завданням курсу методики навчання гри на струнно-смичковому інструменті є розширення та систематизація практичних знань та вмінь, навичок з фаху, надання теоретичного обґрунтування в області виконавства та педагогіки у віолончельному мистецтві. Матеріал курсу спирається на великий педагогічний досвід і передову науку як в Україні, так і в інших країнах, на здобутки мистецької музично-виконавської практики педагогіки, які відображені в методико-педагогічній, фаховій літературі. Зміст та напрямок курсу методики поповнюється внаслідок доповідей студентів на конференціях СНТТ, присутності на майстеркласах, переглядів відеофільмів виконання видатних митців.

Метою курсу методики є пробудження у студентів ініціативного мислення в області виконавства і педагогіки на своєму інструменті, зорієнтування на сучасні критерії професіоналізму у виконавському та викладацькому мистецтві. Оскільки методика в значній мірі є споріднена із музичною педагогікою та музичною психологією, деякі аспекти або теми курсу синтезують в собі елементи цих наук. Методика ґрунтується на принципах системності та послідовності засвоєння знань та виконавських навичок.

Вивчення курсу методики допомагає позбутися випадковості, строкатості набутих знань та вмінь, узгодити їх з сучасними вимогами, критеріями –

наприклад щодо оформлення ігрового апарату, інтерпретації творів, художнього смаку, методів викладання з фаху.

Форми подання студентам курсу методики можуть і повинні бути різноманітними: поруч із словесним викладенням матеріалу методист повинен сам продемонструвати на інструменті певні прийоми виконання, унаочнити теоретичні вимоги, підключати до цього участь самих студентів. Бажано використання учбових відеофільмів. Викладання матеріалу є лекційним і семінарським, з елементами діалогу, проблемного навчання. Кожна лекція повинна супроводжуватися вказівками на відповідну методичну, виконавську, взагалі мистецьку літературу – книги, методрозробки, посібники, школи, статті з науково-методичних збірок. Студенти, які не встигають проявити свої знання на семінарі, повинні представити їх в іншій формі – контрольних праць, рефератів.

Метою та завданням курсу є передусім підвищення професійної грамотності і компетентності майбутніх висококваліфікованих спеціалістів. Тому важливим спрямуванням і призначенням методики являється теорія музичного виконавства, вивчення художніх його сторін та ігрового процесу на інструменті.

Поруч із тим метою курсу є теоретична підготовка майбутніх випускників вузу до педагогічної роботи. Адже проходження предмету методики згідно із програмами, ще на першому курсі, не підкріплено для вступників із муз. школи досвідом педагогічної практики. Оскільки більшість таких студентів ще не планує для себе перспективи викладацької роботи, то необхідно подолати пасивність і поверховість сприйняття ними матеріалу курсу, впроваджуючи засвоєння ними системи цих фахових знань. Курс методики повинен розкрити творчу специфіку та багатоплановість професії виконавця музиканта та педагога-віолончеліста.

Об'єм курсу методики на стаціонарі – 60 годин (два семестри). В кінці I семестру – залік, весною – іспит. Іспит – по білетах, але також з

ілюстрацією практичних завдань – грою на інструменті фрагментів з творів, проставленням варіантів аплікатури, штрихів, динамічних нюансів, темпоритмічних вказівок, імітацією проведення практичного уроку.

Програма курсу охоплює:

1. Окреслення основних принципів навчання і розвитку музиканта-виконавця /єдність художнього та технічного розвитку, його послідовність, поступальність/.
2. Вивчення закономірностей виконавства та різних шляхів інтерпретації музичних творів, ігрових прийомів, розв'язання художніх та технічних проблем.
3. Вивчення обсягу репертуару, програм з фаху, методів навчально-виховної роботи в музичних учбових закладах /ДМШ, училищах, вузах/.

Історичні етапи розвитку віолончельної педагогіки. Використання у сучасній методиці досягнень загальної музично-педагогічної методології, психолого-фізіології. Важливість творчих положень сучасних психологів. Враховуються і напрацьовані надбання суто в галузі віолончельної, взагалі музично-виконавської педагогіки, наприклад, в працях К.Мостраса, М. М. Берлянчика, Л. С. Гінзбурга, В. Ю. Григор'єва, В. К. Стеценка, О. Шульпякова, О. О. Станкї, багатьох сучасних методистів – П. Ролланда, І. Судзукі, Т. Вронського, А. Цофаліка, М. Лібермана, О. Агаркова, Р. Сапожнікова, О.Шальмана та ін.

Основні принципи навчання в класі спеціального інструменту, їх зв'язок з принципами загальної педагогіки, науки про виховання і навчання. Багатогранність, гнучкість методів навчання, з врахуванням нових підходів і рішень. Нерозривний зв'язок навчального та виховного процесів. Виховуюче навчання як завдання розвитку навиків, уваги, волі, емоцій, художності і моралі учня. Виховання майбутнього артиста. Роль педагога з фаху як вихователя.

Ведучим є принцип єдності художнього та технічного розвитку майбутнього музиканта при керуючій ролі художньої сторони. Вплив цього підходу на слуховий метод навчання. Непридатність тільки одnobічного рухового або тільки слухового методу. Індивідуальний підхід до учня. В манері проводити урок домінують, переважають позитивні емоції. Системність та послідовність у оволодінні знаннями та вміннями. Від'ємні наслідки порушення цього принципу. Виховання свідомості, ініціативи та самостійності в заняттях учня.

2. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКИМИ ПОВИНЕН ОВОЛОДІТИ ЗДОБУВАЧ

2.1 Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК1.**Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово
- ЗК2.**Здатність розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3.**Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4.**Здатність до розв'язання проблем.
- ЗК5.**Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК6.**Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК7.**Здатність до критики та самокритики.
- ЗК8.**Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК9.**Здатність до шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини і культурних традицій.
- ЗК10.**Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК11.** Здатність володіти іноземною мовою.
- ЗК12.**Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК13.**Здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу та лідерські якості.
- ЗК14.** Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК15.**Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК17.**Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.2 Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

- СК1.**Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- СК3.**Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- СК4.**Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- СК6.**Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- СК7.**Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
- СК8.**Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- СК9.**Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
- СК10.**Здатність оперувати професійною термінологією.
- СК11.**Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
- СК12.**Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- СК13.**Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.
- СК14.**Здатність здійснювати редакторську та лекторську діяльність в сфері музичного мистецтва.
- СК15.**Здатність використовувати засоби масової інформації для просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень музичної культури.
- СК16.**Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
- СК17.**Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

3. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- РН2.**Володіти методами та навичками ансамблевої гри / хорового співу, репетиційної роботи та концертних виступів.
- РН3.**Демонструвати різні методики удосконалення творчо-виконавської діяльності.
- РН4.**Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
- РН5.**Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
- РН6.**Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.
- РН7.**Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та

розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

РН10. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

РН11. Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

РН12. Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / вокалу / диригування / теорії, історії музики / композиції.

РН13. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

РН14. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

4. РОЗПОДІЛ ДИСЦИПЛІНИ ЗА СЕМЕСТРАМИ, ГОДИНАМИ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	Розподіл за семестрами			Кількість кредитів ECTS	Кількість годин					Розподіл аудиторних годин за курсами і семестрами														
	Екзамени	Заліки	Атестаційні		Загальний обсяг	Аудиторних			Самостійна робота	I курс		II курс		III курс		IV курс								
						Всього	у тому числі:			Семестри														
	лекційні	індивідуальні	практичні		1		2	3	4	5	6	7	8											
	Кількість тижнів в семестрі																							
	15	15																						
Методика гри на інструменті (віолончель)	2	1		6	180	60	60			120	2	2												

Розподіл годин та кредитів за курсами та семестрами

КУРС	СЕМЕСТРИ	Кількість кредитів ECTS	Кількість годин					
			Загальний обсяг	Аудиторних			Самостійна робота	
				Всього	у тому числі:			
					лекційні	індивідуальні		практичні
I		6	180	60	60			120
	1	3	90	30				60

	2	3	90	30				60
II								
	3							
	4							
III								
	5							
	6							

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лекційні заняття

№	№ Теми	Тема	Кількість годин
1 семестр			
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади та джерельна база курсу.			
1	Тема 1	Історико-теоретичні аспекти курсу.	2
2	Тема 2	Музично-педагогічна діяльність, її особливості та значення	2
3	Тема 3	Передумови музично-виконавського процесу	2
4	Тема 4	Музичні здібності та їх розвиток у процесі навчання	2
Змістовий модуль 2. Організація та планування навчального процесу.			
1	Тема 5	Основні принципи організації навчального процесу	2
2	Тема 6	Організація навчально-виховної роботи	2
3	Тема 7	Індивідуальний підхід. Розвиток музичних здібностей	2
4	Тема 8	Значення індивідуального плану	2
Змістовий модуль 3. Методика проведення уроку.			
1	Тема 9	Різні форми роботи в класі	2
2	Тема 10	Роль педагога-вихователя в класі.	2
3	Тема 11	Виховання навичок самостійної роботи учня.	2
4	Тема 12	Розвиток творчих здібностей, імпровізація.	2
5	Тема 13	Проблемне навчання. Індивідуальний підхід.	2
6	Тема 14	Організація домашніх занять. Виховання самостійності	2
7	Тема 15	Проведення заліків та іспитів	2

Всього годин			30
2 семестр			
Змістовий модуль 1. Найважливіші передумови музично-виконавського процесу. Музичні здібності та їх розвиток у процесі навчання.			
1	Тема 1	Музичний слух.	2
2	Тема 2	Музичний ритм.	2
3	Тема 3	Музично-виконавська пам'ять.	2
4	Тема 4	Виконавська воля, виконавська уява.	2
5	Тема 5	Музикальність та темперамент.	2
Змістовий модуль 2. Початковий період навчання			
1	Тема 6	Методика проведення приймальних іспитів у ДМШ.	2
2	Тема 7	Зміст і методика проведення перших уроків в класі.	2
3	Тема 8	Перші уроки з початківцем.	2
4	Тема 9	Проблеми загального оформлення ігрового апарату	2
5	Тема 10	Постановка лівої руки	2
6	Тема 11	Постановка правої руки	2
Змістовий модуль 3. Засоби виразності смичкового виконавства та розвиток техніки.			
1	Тема 12	Музичне інтонування та проблема інтонації на струнно-смичкових інструментах.	2
2	Тема 13	Техніка як засіб художньої виразності	2
3	Тема 14	Техніка лівої руки (пальцева техніка; позиції та їх зміни; вібрація; аплікатура).	2
4	Тема 15	Техніка подвійних нот, акордів, флажолетів, піцікато.	2
Всього годин			30

Самостійна робота

№	№ Теми	Тема	Кількість годин
1 семестр			
Змістовий модуль 1. Теорія і практика навчального процесу			

1	Тема 1-15	Вивчення сучасних джерел з педагогіки та методики викладання гри на струнно-смичкових інструментах. Ознайомлення з вітчизняною та зарубіжною методичною літературою та репертуаром. Написання рефератів на теми: «Методика читання нот з листа», «Підготовка до естрадного виступу», «Музикальність як динамічна категорія», «Виконавська уява», «Емоційна та моторна природа ритмічного відчуття».	57
2	Підготовка до підсумкового контролю		3
2 семестр			
Змістовий модуль 2. Сучасні методики гри на віолончелі			
3	Тема 1-15	Вивчення сучасних джерел з педагогіки та методики викладання гри на віолончелі. Написання рефератів на теми: «Профілактика професійних захворювань», «Прийоми полегшення розвитку навичок читання з аркуша», «Техніка як засіб художньої виразності», «Музикальність та темперамент».	57
4	Підготовка до підсумкового контролю		3
Всього годин			60

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сумарна шкала оцінювання здобувача з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку (диференційованого) та екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно

60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання здобувача з семестрового екзамену та поточного контролю

БАЛИ ЗА ВСІ ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
45-50	A	відмінно
41-44	B	добре
37-40	C	
32-36	D	
30-31	E	задовільно
18-29	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-17	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
3. Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.
4. Бінарні, інтегровані (універсальні) методи. *

* Жодна із запропонованих класифікацій не позбавлена недоліків. На практиці викладач з дисципліни «Методика викладання гри» інтегрує методи різних структур, утворюючи неординарні (універсальні) методи навчання, які забезпечують оптимальні шляхи досягнення навчальної і творчої мети.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

1. Попередній контроль спрямований на виявлення знань, умінь і навичок студентів з творів, які будуть вивчатися.
2. Поточний контроль здійснюється під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу і виявлення проблем опанування тими чи іншими навичками.

3. Тематичний контроль здійснюється періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу і має на меті систематизацію знань та умінь студентів.
4. Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру, а також після закінчення курсу на державному іспиті.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література з дисципліни «Історія виконавського мистецтва (віолончель)»

1. Агарков О.М. Вибрато в игре на скрипке. Музгиз. М., 1956
2. Ананьева В.И./составитель/ Воспитательная работа в музыкальной школе. Госмузиздат, Л.1959
3. Барина М.Н. О развитии творческих способностей ученика /сб.ст. Госмузиздт, Л., 1961.
4. Берлянич М.М. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства скрипача. «Музыка», М., 1995.
5. Благовещенский И. П. Единство музыкального и технического развития скрипача в свете учения И.П.Павлова //Некоторые вопросы музыкального искусства. Минск, 1965
6. Л. Броун „Очерки по методике" Москва 1966
7. Вопросы музыкальной педагогики. Вып.8 (составитель П.Понятовский «Музыка», М., 1987
8. Вопросы музыкальной педагогики (смычковые инструменты). Сб.ст. Новосибирск. Зап.Сиб.кн.издательство, 1979
9. Гинзбург Л. С. „История виолончельного искусства" (т. 1-4) Москва 1951.
10. Гинзбург Л.С. О работе над музыкальным произведением. Госмузиздат М., 1953
11. Гостдинер А. Слуховой метод обучения и работа над вибрацией в классе скрипки. Музгиз. Л., 1963

12. Гиппиус С.В. Гимнастика чувств. «Искусство», М.Л., 1967
13. Гуревич Л. Скрипичные штрихи и аппликатура как средство интерпретации. «Музыка», Л., 1988
14. Гутников Б. Об искусстве скрипичной игры. Музыка, Л.1988
15. Кан А. "Радости и печали . Размышления Пабло Казальса, поведенные им самим Альберту Кану" Москва 1977 р.
16. Кулагин П.Г. Межпредметные связи в процессе обучения. М., 1981
17. Коленцев В.В. Методика проведения занятий по классу скрипки с детьми дошкольного возраста. Методические рекомендации. Одесский зональный учебно-методический кабинет. Одесса, 1990
18. Кондаш О.Хвилювання /страх перед випробовуванням/ К., «Радянська школа», 1981
19. Лесман И.А. О чистоте интонации на скрипке. Горький, 1953
20. Лесман И.А. Очерки по методике обучения игре на скрипке. Гос. Муз. Издат.М., 1964
21. Либерман М.Б., Берлянич М.М. Культура звука скрипача. М., Музыка, 1985
22. Левитов Н.Д. О психическом состоянии человека. М., Просвещение, 1964
23. Ляховицкая С.С. О педагогическом мастерстве. Госмузиздат, Л., 1963
24. Мартинсен К. Индивидуальная фортепианная техника. М., «Музыка», 1966
25. Макиннон Игра наизусть. Музыка. М., 1966
26. Мострас К.Г. Интонация на скрипке. М.,Л., Госмузиздат, 1947
27. Мострас К.Г. Ритмическая дисциплина скрипача. М., «Музгиз», 1951
28. Мострас К.Г. Динамика в скрипичном искусстве . Музгиз, 1956
29. Мострас К.Г. Система домашних занятий скрипача «Музгиз». М., 1956
30. Музыкальное исполнительство и педагогика /сб.статей/ Москва, «Музыка», 1991
31. Назаров И. Основы музыкально-исполнительской техники и метод ее совершенствования. Музыка. Л.,1969

32. Опыт проведения приемных испытаний /сост. В.И.Ананьева/. Музгиз.Л., 1959
- 33.Переверзев Н. Исполнительская интонация. Музыка. М., 1989
- 34.Полянский Ю.А. Теоретические основы подготовительного обучения скрипачей и виолончелистов . Музична Україна. К.,1972
- 35.Психологические и педагогические проблемы музыкального образования. НГК., Новосибирск., 1986
- 36.Раабен Л.Н. О квартетном исполнительстве, Музыка. Л., 1971
- 37.Сапожников Р. Школа игры на виолончели.
- 38.Стеценко В.К. Методика навчання гри на скрипці. ч.1-2 Музична Україна. Мистецтво, 1964, 1974
- 39.Стеценко В.К. Закономірності інтонування на скрипці. Музична Україна. К., 1977
- 40.Степанов Б. Основные принципы практического применения смычковых штрихов. Госмузиздат, Л., 1960
41. Струве Б. Пути начального развития юных скрипачей и виолончелистов

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальные вопросы скрипичного исполнительства и педагогики, межвузовский сборник. Вып.5. Новосибирская консерватория, 1987
2. Андрейко О. Методичні рекомендації з проблем регуляції м'язової системи в формуванні раціональної технічної бази скрипаля. Львів, 1991
3. Андрейко О. Методичні засади формування виконавського апарату скрипаля. Львів, 2006
4. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процесс. Кн.2. Интонация. Госмузиздат. М.-Л.,1963
5. Ауэр Л. Моя школа игры на скрипке. Интерпретация произведений скрипичной классики. «Музыка», М., 1965
6. Браудо И. А. Артикуляция. Музгиз, 1973

7. Дьяченко Н.Г. Котляревский И.А, Полянский Ю.А. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях. «Музична Україна», К., 1987
8. Камиларов Э. Техника левой руки скрипача. Музгиз, Л, 1961
9. Коган Г. У врат мастерства. М., «Сов.композитор», 1961
10. Майкапар С.М. Как работать на рояле. Госмузиздат, Л., 1947
11. Павлій Г. І Виразові відмінності між гомофонією та поліфонією. ЛВДМІ ім.М.В.Лисенка. Львів, 1995
12. Харнонкурт Н. Музыка як мова звуків Суми: Собор 2002